

висима черкова. И възхитениятъ български народъ отъ Дунавъ до Бъло море и отъ Черно море до Охридско езеро имаше основание да смята победата си за „денъ тържествезъ, празникъ всенароденъ“, както се възпѣваше тогава въ особена за случая пѣсень. Победата, наистина, бѣше величествена, като се има предъ видъ неравната борба съ властния противникъ: Фенеръ бѣше една колосална сила. Никому не се вѣрваше, че беззащитниятъ български народъ ще успѣе да надвие високо и неприкосновено поставения отъ традицията и обиколения съ престижъ гръцки Вселенски Патриархъ, единъ видъ замѣстникъ на нѣкогашниятъ Римски василевсъ. Класическото обаяние на Патриархията, сръдствата, съ които разполагаше Фенеръ, поддържката давана му не само отъ Високата Порта, но и отъ всички околни държави, на първо време даже и отъ Русия, нѣкаква-си като чели солидарна заинтересованостъ между сановниците на Високата Порта и черковниците на Фенеръ — всичко това правѣше неуязвима крепостъта на Вселенския Питриархъ. И сега тази крепостъ рухваше предъ постоянството и мѣдрото водене на борбата презъ нѣколко десетки години.

Пристъпи се къмъ уреждането на Българската свободна черкова. Единъ съборъ отъ представители изъ всички кѣтове на земята ни, населени съ българи, се свика и заседава въ Цариградъ. Първи пѣтъ историята забеляза въ своитѣ лѣтописи това бележито събитие, недостатъчно ценено у насъ и на чужбина. Защото единъ всебългарски народно-черковенъ съборъ значеше много за единъ народъ, на когото преди десетина години се отричаше даже правото на съществуване, който не се припознаваше за отдѣленъ, особенъ народъ, и дори официално се вписваше въ всички официални документи, особено въ личнитѣ карти (нофъзи), като „рум-милети“ (ромейски, или гръцки народъ).

Черковното ни устройство се начерта въ единъ „Уставъ за управлението на Българската екзархия“. Началникъ на нововъзкръсналата черкова — екзархъ — биде избранъ Антимъ Видински. Въ епархитѣ си заминаха и се настанаха български архиереи. Съставиха се епархийски смѣсени съвети. Полица, най-после, че въ българската земя се появява истинскиятъ неинъ синъ — българинъ.

Политическитѣ събития на времето, обаче, скоро дойдоха да изтъкнатъ отдавна чувствувания фактъ: духовната свобода е прѣдтеча на гражданската, политическата. Въ страната на българитѣ се бѣха отдавна събудили и развили, главно подъ влияние на борбата съ Фенеръ и при влиянието на цариградския задграниченъ